

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง ตำบลแม่สลองนอก อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัด เชียงราย พื้นที่ทั้งหมด 64,927.56 ไร่ มีหมู่บ้านเป้าหมาย 25 กลุ่มบ้าน 15 หมู่บ้าน ครอบคลุม 3 ตำบล 2 อำเภอ มีจำนวนประชากร 2,003ครัวเรือน 16,620 คน จำแนกเป็นชาย 8,537 คน และหญิง 8,883 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 136 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์อาข่า ร้อยละ 49.18 จีนยูนาน ร้อยละ 25.41 และชาติพันธุ์อื่นๆอีก 6 ชนเผ่า ได้แก่ ไทยพื้นราบ ไทยใหญ่ เย้า ลีซอ ลัวะ และลาหู่ ซึ่งแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ก็จะมีองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความจำเพาะของ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ แตกต่างกันไป รวมถึงมีความแตกต่างกันทางด้านวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรม จึงทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันไปด้วย

ประกอบกับความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชาชนบนพื้นที่สูงเหล่านี้ที่มีปฏิสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนานในพื้นที่มีวิถีปฏิบัติระหว่างกัน ทั้งความผสมกลมกลืนซึ่งกันและกัน การสร้างพรมแดนทางชาติพันธุ์ การสร้างโครงสร้างทางชาติพันธุ์ที่ประกอบสร้างสังคมขึ้นมาใหม่ นับว่าเป็นพลวัตทางสังคมในพื้นที่บนดอยแม่สลอง ที่ไม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่อย่างโดดเดี่ยวอีกต่อไป และที่สำคัญที่สุดคือการที่กลุ่มคนเหล่านี้ได้ผนวกรวมกันในความเป็นพลเมืองของรัฐไทยที่มีสิทธิและหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติในฐานะพลเมืองรัฐ

พลวัตของวิถีการผลิตบนพื้นที่สูงในพื้นที่แม่สลองมีการพัฒนาการใช้พื้นที่ในการผลิตอย่างต่อเนื่อง ผนวกรวมกับความเปลี่ยนแปลงในการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมนั้น มีความเข้มข้นขึ้นจากเกษตรเพื่อยังชีพมาเป็นการเกษตรเพื่อสร้างความมั่งคั่งสู่การนำไปสู่ภาคบริการ เช่นการท่องเที่ยวร้านค้า ที่พัก ร้านอาหาร โดย ทั้งหมดนี้เป็นไปบนพื้นฐาน “ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)” ที่สืบเนื่องยาวนานระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในพื้นที่ และยังมีปัญหาที่ต้องการพัฒนาเพื่อให้เกิดศักยภาพในความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง อาทิ ปัญหาความยากจนในพื้นที่ ปัญหาการมีระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีอย่างไม่เหมาะสม ปัญหาพื้นที่ทำกินเสื่อมโทรม ปัญหาการบุกรุกเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ปัญหาด้านสังคมในอนาคต

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) มีภารกิจสำคัญในการสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนางานโครงการหลวง และขยายผลการดำเนินงานโครงการหลวงไปยังพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้เกิดการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง สามารถผสมผสานองค์ความรู้จากโครงการหลวงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และสร้างนวัตกรรมของชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ได้ตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเหล่านี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการศึกษาองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชนทั้ง 8 ชาติพันธุ์ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง เพื่อนำไปสู่

การสนับสนุนให้ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านั้นมาแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับบริบทสังคม วัฒนธรรมของกลุ่มชนนั้นๆ อย่างแท้จริง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาสถานภาพและการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในโครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

1.2.2 เพื่อศึกษาวิถีการดำรงชีพและเศรษฐกิจท้องถิ่นของชุมชนชาติพันธุ์ในโครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

1.3.1 ข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สถานภาพและการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของ 8 ชาติพันธุ์ ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

1.3.2 โครงสร้างประชากร และสภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นของ 8 ชาติพันธุ์ ในโครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง

1.3.3 สถานภาพและการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ภายในชุมชนของชาติพันธุ์เดียวกันและระหว่างชุมชนชาติพันธุ์ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงแม่สลอง โดยมีขอบเขตการดำเนินงานตามพื้นที่ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงขอบเขตพื้นที่ในการศึกษา

หมู่บ้าน	กลุ่มบ้าน	กลุ่มชาติพันธุ์
ตำบลแม่สลองนอก		
บ้านสันติคีรี	อ้งหล่อและโลจ้งชน	ชาวไทย และชาวไทยภูเขาเผ่าจีน อาข่า ลี๊วะ และไทใหญ่
บ้านอาหละ		อาข่า
บ้านเลาสิบ		เย้า(เมี่ยน)
บ้านธาตุ		จีน อาข่า มูเซอ และลีซู
บ้านป่าคาสุขใจ	บ้านป่าคาสุขใจ และบ้านสีจะบู่	อาข่า ลาหู่ ลีซู และมูเซอ
บ้านกลาง		จีน อาข่า
บ้านอาแบ		อาข่า
บ้านป่าคาสวมัคคี		จีนอาข่า
บ้านพนาสวรรค์		จีน อาข่า มูเซอ
บ้านแม่จันทหลวง	บ้านแม่เตอและบ้านแม่จันทหลวง	อาข่า
บ้านเจียงจาใส		ไทยพื้นราบ จีน อาข่า
บ้านใหม่สันติ		จีน อาข่า ไทใหญ่
บ้านตงจาใส		ไทใหญ่ ลี๊วะ
ตำบลแม่สลองใน		
หมู่บ้าน	กลุ่มบ้าน	กลุ่มชาติพันธุ์
บ้านอาหม่ม		อาข่า
ตำบลป่าตึง		
หมู่บ้าน	กลุ่มบ้าน	กลุ่มชาติพันธุ์
บ้านสันติสุข	บ้านเฮโก	ลีซู
	บ้านหล่อโย	อาข่า